

MÜZELERE YÖNELİK BİLGİ YÖNETİMİ EĞİTİMİ: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ANALİZİ

INFORMATION MANAGEMENT EDUCATION FOR MUSEUMS:
ANALYSIS OF UNDERGRADUATE STUDENTS AT HACETTEPE
UNIVERSITY DEPARTMENT OF INFORMATION MANAGEMENT

Tolga ÇAKMAK

Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, tolgack@gmail.com

Öz

Kültürel mirasın yönetiminde öne çıkan kurumlardan biri olan müzeler, teknoloji olanakları doğrultusunda hizmetlerini geliştirmekte ve toplumla olan etkileşimlerini çok yönlü bir yapıya taşımaktadır. Ayrıca bu hizmetlerin geliştirilmesi sürecinde farklı alanlardaki bilgi ve becerilere ihtiyaç duymaktadır. Bu alanlardan biri olan kütüphanecilik ve bilginin alanı müzeler için modern anlamda ihtiyaç duyulan insan kaynağının sağlanmasında ve bilgi profesyonellerinin yetiştirilmesinde öne çıkmaktadır. Çalışmada bilgi ve belge yönetimi bölümü eğitimi kapsamında öğrencilerin müzelerde görev almalarına yönelik yaklaşımlarının ve hazır bulunuşluk düzeylerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Belirlenen bu amaç doğrultusunda Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitiminde Müzelerde Bilgi Yönetimi dersini alan öğrencilerden web tabanlı bir anket ile veri toplanmıştır. Müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerine yönelik farkındalık düzeylerinin daha yüksek olması nedeniyle ilgili dersi alan 70 öğrenciden 52'sinin katıldığı araştırmada öğrencilerin müzelerle etkileşimleri, müzeler ve müzelerde sunulan bilgi hizmetlerine yönelik farkındalıkları ile almış oldukları lisans derslerinin etkileriyle ilgili düşünceleri değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarında öğrencilerin müzelerle etkileşimlerinin düşük düzeyde olduğu, müze etkinliklerini daha çok sosyal medya platformlarından takip ettikleri ve almış oldukları lisans eğitimiyle müzelerde bilginin yönetim süreçlerinde hem teknik hem de yönetsel konularda görev alabilecekleri ortaya çıkmıştır.

Abstract

As one of the leading institutions in cultural heritage management, museums develop their services with technological approaches and they provide more interaction with society. In this regard, museums need knowledge and skills from different fields to develop such services. Library and information science, as one of these fields, stands out concerning the education of information professionals, and provide qualified human resources in a modern sense for the museums. In the light of this information, this study aims to analyse perspectives and availability levels of library and information science (LIS) students about working in the museums. To this end, research was conducted on the students who have taken Information Management in Museums course at the Hacettepe University Department of Information Management. The data were gathered from 52 of 70 students via web-based questionnaire. The results reflect that LIS students display low levels of museum interaction and mostly use social media platforms to follow museum events. It is also revealed in the study that they can take an active part in both technical and managerial processes related to information management in museums.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 4 Ağustos 2017
Kabul edildiği tarih: 12 Ekim 2017
Yayınlanma tarihi: 27 Aralık 2017

Article Info

Date submitted: 4 August 2017
Date accepted: 12 October 2017
Date published: 27 December 2017

Anahtar sözcükler

Müzelerde Bilgi Yönetimi; Bilgi Profesyonelleri; Müzeler

Keywords

Information Management in Museums; Information Professionals; Museums

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001539

Giriş

Müzeler, sundukları hizmetlerle kültürel mirasın yönetimine katkı sağlayan bellek kurumlarından biridir. Bu kurumlar çağdaş müzecilik yaklaşımlarıyla birlikte toplumla bütünleşik kurumlar haline gelmiştir. Müzeler aynı zamanda kültürel miras ürünlerinin sunumu ve eğitsel faaliyetlerle toplumun gelişimine katkı sağlayan kurumlardır. Bu doğrultuda teknolojik gelişmelerle müzelerin nesne merkezli yaklaşıma yönelik hizmetlerinin yerini ziyaretçi odaklılık ve bilgi merkezli bir yaklaşımın aldığını söylemek mümkündür (Ayaokur, Müzelerde Bilgi Yönetimi). Bu değişimle birlikte müzeler, ziyaretçilerine ulaşabilmek için farklı bilgi iletim kanallarını kullanmaya başlamışlardır.

Müzelerin bilgi ve iletişim teknolojileriyle birlikte ortaya çıkan yeni bilgi iletim kanallarını kullanmaları, bu kurumların sağlama, dolaşım, sergileme, yayınlar ve eğitimlere yönelik günlük iş süreçlerinin yönetimini de farklı bir boyuta taşımıştır. Söz konusu gelişmelerle birlikte müze çalışanları da ilgili iş süreçlerini gerçekleştirebilmek için farklı bilgi ve becerilere gereksinim duymaya başlamışlardır. Bu bilgi ve beceriler, müze hizmetlerinin ziyaretçilere kabul edilebilir düzeyde sunulmasını başka bir deyişle toplumsal etkileşimi temel almaktadır.

Değişen yönetsel yaklaşımlarla birlikte müzeler, bilgi hizmetlerinin sunumunda dijital uygulamalarla fiziksel uygulamaları bir araya getirerek toplumsal beklentileri karşılamaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Bu girişimlerle toplumsal etkileşimi çok yönlü bir boyuta taşımaktadırlar. Özellikle atölye çalışmaları, eğitimler, sergiler, dijitalleştirme çalışmaları, koleksiyon yönetim sistemlerinin kullanımı gibi uygulamalar modern müzecilik anlayışı kapsamında değerlendirilebilecek uygulamalardır (Altunbaş ve Özdemir; Okan). Söz konusu uygulamaların gerçekleştirilmesi için de müzeler farklı alanlardaki bilgi ve becerilerden oluşan bir insan kaynağından yararlanmaktadır. Bu insan kaynağı genel olarak sanat tarihi, arkeoloji, tarih, müzecilik ve kütüphanecilik ve bilginbilim gibi alanlardaki uzmanlardan oluşmakta, bu uzmanlar müzelerde aldıkları görevler doğrultusunda müze bilgi profesyonelleri olarak da nitelendirilmektedir (Marty, *Museum Professionals...*). Farklı alanlardaki uzmanlık bilgilerine yönelik işbirlikçi bir kurumsal yapıya sahip olan müzelerde, yaşanan gelişmelerle birlikte öne çıkan alanlardan biri de kütüphanecilik ve bilginbilim alanıdır. Özellikle üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi bölümlerindeki eğitim programları incelendiğinde, kurumlarda bilgi hizmetlerine yönelik nitelikli insan gücünün, bir başka deyişle bilgi profesyonelinin yetiştirilmesini hedefleyen bu bölümlerde müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerine yönelik derslerin verildiği dikkati çekmektedir. Bu durum bilgi ve belge yönetimi bölümü mezunlarının müzelerde bilgi profesyoneli olarak görev alabilmeleri konusunda bir hazır bulunuşluk düzeyini de oluşturmaktadır. Genellikle müzelerin kütüphane bölümlerinde ve kayıt girişleriyle ilgili süreçlerde görev alan bilgi ve belge yönetimi bölümü mezunları, modern müzecilik anlayışının da etkisiyle müzelerde yürütülen bilgi ile ilgili süreçlerde, karar vermeye yönelik süreçlerde rol alan bir insan kaynağı haline gelmiştir.

Bu çalışmada müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerinin verimli bir şekilde yürütülmesinde potansiyel olarak katkı sağlayabilecek insan kaynaklarından biri olan bilgi profesyonellerinin özellikleri ve müzelerde değişen rolleri, kütüphanecilik

ve bilgilim alanı açısından ele alınmaktadır. Alanyazında az sayıda çalışmanın yer aldığı konu kapsamında, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinin almış oldukları lisans derslerinden hareketle, müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerinde görev almalarına yönelik değerlendirmeleri ve müzelerle ilgili yaklaşımları web tabanlı bir anketle analiz edilmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise bilgi ve belge yönetimi mezunlarının müzelerdeki işlevlerine yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Alanyazın Taraması

Müze çalışanları ve ziyaretçilerinin bilgi ile olan etkileşimlerinin giderek daha farklı ortamlar üzerinden sağlanması ve bu doğrultuda bilgiyle ilgili ihtiyaç ve beklentilerin daha karmaşık bir hale gelmesi, müzelerde görev yapan profesyonellerin rollerini de değiştirmektedir. Alanyazın incelendiğinde, müzelerdeki bilgi yönetimi uygulamalarının, teknik konular ve ziyaretçiler açısından sıklıkla analiz edildiği görülmektedir. Bu kapsamda müzelerde kullanılan üstveri şemaları, ziyaretçilerin müzelerden beklentileri ve dijital uygulamalar, müze web sitelerinin kullanılabilirlik analizleri, müze koleksiyonlarına çevrimiçi erişim sağlamaya yönelik uygulamalar genellikle analiz edilen konulardır (Coburn ve Baca; Cunliffe, Kritou ve Tudhope; Dyson ve Moran; Hamma; Marty, *My Lost Museum...*). Müzelerle ilgili birçok araştırmanın yapılmasına karşın, müze profesyonellerini ve becerilerini ele alan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu vurgulanmaktadır (Marty, *Museum Professionals...*).

Müzelerde teknolojinin kullanımında ziyaretçi merkezli uygulamaların önemli bir etkisi bulunmaktadır. Gelişen teknoloji, müzeler tarafından sunulan hizmetlerin ziyaretçiler tarafından kabul edilebilirlik düzeyini de değiştirmiştir. Bu değişim, ziyaretçilerin müze verilerinin nasıl düzenlendiği ya da nerede depolandığına bakılmaksızın 24 saat bu verilere erişmek istemeleri şeklinde olmuştur. Söz konusu taleplerin karşılanması, müze çalışanlarının farklı bilgi ve becerilere sahip olmalarını gerektirmiştir. Konuyla ilgili olarak müzelerde insanlarla, bilgi ve teknoloji arasında bir etkileşimin olduğu saptanmış; yeni bir çalışma alanı olarak müzelerde bilgi yönetimi ortaya çıkmıştır (Marty, Rayward ve Twidale).

Alanyazın, müzelerde bilgi yönetimi uygulamaları açısından incelendiğinde, müze çalışanlarını bilgi profesyoneli olarak nitelendiren çalışmaların olduğu görülmektedir (Marty, *Information Professionals...* 269). Bu çalışmalara göre, müzelerdeki iş süreçlerinin gelişen teknolojinin de etkisiyle kütüphanecilik ve bilgilim alanının yapı taşı olan bilgi profesyoneli kavramıyla ifade edilen bilgi ve

becerileri gerektirdiğini söylemek mümkündür. Buradan hareketle iki alan arasındaki bağlantının anlaşılması için bilgi profesyoneli kavramının tanımlanması çalışmamızda önemli görülmektedir. Bilgi profesyoneli, tanım olarak herhangi bir kurum türü ayrımı yapılmaksızın kayıtlı bilginin elde edilmesi, düzenlenmesi, erişime sunulması, yeniden biçimlendirilmesi, iletilmesi ve korunmasıyla ilgili hizmetlerin geliştirilmesi ve yönetilmesiyle ilgili bilgi, beceri ve tekniklere sahip insan gücü olarak betimlenmektedir (Çakın 9; Mason 126-128). Diğer taraftan yaşanan gelişmelerle birlikte müze profesyonellerinin müzelerdeki bilgi kaynaklarını belirleme, kullanma ve hizmet geliştirmenin yanı sıra dijitalleştirme politikalarının geliştirilmesi, dijital hak yönetimi, üstveri standartlarının kullanımı gibi karar verme süreçlerinde yer alacak bir donanıma sahip olmaları gerektiği yansıtılmaktadır (Marty, *Information Professionals...* 272). Bu durum müze profesyonellerinin bilgi profesyoneli niteliği taşımaları gerekliliğini de göstermektedir.

Müzelerdeki geleneksel denilebilecek iş süreçleri, (müze nesnelere yönelik bilginin ortaya çıkarılması, nesnenin sunumu ve tanımlanması gibi) bilginin ve bilgi kaynaklarının etkin kullanımına yönelik becerileri gerektirmektedir (Koot; Reed ve Skedge). Buna karşın, alanyazın ve müzelerdeki uygulamalar çerçevesinde kütüphanecilik ve bilgibilim alanı eğitimini almış profesyonellerin müzelere istihdamlarının genellikle müze kütüphaneleri ya da müzelerde kayıt oluşturmaya yönelik iş süreçleri kapsamında olduğu bilinmektedir (Marty, *So You Want...*). Ancak günümüzde müze iş süreçleri teknolojiye bağlı bilgi yönetimini gerektirmiş ve bu konuyla ilgili uzman insan gücü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda kütüphanecilik ve bilgibilim alanının temel konuları arasında yer alan bilgi düzenleme sistemleri, üstveri standartları ve veri paylaşım uygulamaları, web sitelerinin kullanım analizleri, kontrollü sözlükler, dijital hak yönetimi ve dijitalleştirme gibi konular müze iş süreçlerinde ihtiyaç duyulan konular olmuştur (Coburn ve Baca; Goldman ve Schaller; Marty, *Museum Professionals...*; Marty ve Twidale). Yaşanan gelişmeler ve müzelerdeki değişimle birlikte kütüphanecilik ve bilgibilim alanı mezunlarının yalnızca müze kütüphanelerinde değil, müzelerdeki diğer iş süreçlerinde de daha farklı görev alabilecekleri anlaşılmaktadır.

Müzelerin toplumun bir parçası olabilmesi ve toplumla bütünleşmesinde, teknoloji, önemli bir araçtır. Bu noktada müzelerdeki profesyoneller, müzeyi bilgi toplumunun bir parçası haline getirmek ve kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak için bilgi kaynaklarını doğru zamanda ve yerde (müzenin içinde ve/veya dışında)

sunmak gibi sorumlulukları yerine getirmeye başlamıştır. Bu süreçleri değerlendirecek olursak; müze profesyonellerinin kütüphanecilik ve bilginin alanında hizmet veren profesyonellerin rollerine benzer bir işlevi farklı bir kurumda yerine getirdiklerini söyleyebiliriz. Konuyla ilgili olarak 2000'li yılların başlarında yapılan çalışmalarda bilgi profesyonellerinin müzeler için daha önemli bir hale geleceği vurgulanmıştır (Hamma; Marty, *So You Want...*). Bu ihtiyaçların müze profesyonelleri tarafından karşılanabilmesi, bilgi politikası oluşturma, bilgi kaynaklarının yönetimi, içerik yönetim sistemi yönetimi ve bilgi arayüzlerini değerlendirme gibi bilgi ve becerileri gerektirmiştir (Marty, *Information Professionals...*).

Bellek kurumlarının teknoloji altyapılarının ve çevrelerinin değişmesi, bu kurumları teknolojiyi kullanarak sosyal ve ekonomik kazanım elde etmek için yeni stratejiler geliştirmeye yöneltmiştir (Bakhshi ve Throsby). Bu gelişmelerden etkilenen bir bellek kurumu olan müzeler de bilgi teknolojilerini kullanarak hizmet geliştirmekte, ziyaretçiler için sanal turlar, sosyal ağ uygulamaları ve oyunlaştırma gibi sanal ortam deneyimi oluşturmaktadır. Diğer taraftan müze özelinde bilgi teknolojileriyle birlikte bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi ve bu çeşitlenmede başta internet olmak üzere bilgi teknolojilerinin kullanımı ve ziyaretçilerin bilgi okuryazarlığı düzeylerinin giderek artması, geliştirilen hizmetleri de etkilemektedir. Bu doğrultuda müze bilgi profesyonellerinin, ziyaretçilerin dijital müze kaynaklarını günlük hayatlarında nasıl kullanılabilecekleri konusunda yenilikçi çözümler geliştirmeleri gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu noktada web platformları ve sosyal medya kullanımı, müzeler için çevrimiçi değer yaratma ve çevrimiçi stratejiler geliştirme açısından yarar sağlamaktadır (Kidd; Padilla-Melendez ve Aguila-Obra). Bu kapsamda müze bilgi profesyonellerinin müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerinde sosyal medya ve dijital teknoloji kullanımıyla ilgili bilgi ve becerilere sahip olmaları, müzelerin toplumun bir parçası olmasında etkili olmaktadır.

Mevcut durumda müzelerde çalışanların bilgi ile ilgili becerilere sahip olmaları gerekirken, bu konuda eğitim almadıkları anlaşılmaktadır. Bu durumun oluşmasında ise müze profesyonellerinin farklı alanlarda eğitim almış olmalarının etkisinin olabileceği ifade edilmektedir (Howard). Ancak konunun, müzelerde bilgi ve belge yönetimi mezunlarının istihdam edilmesiyle yeterli düzeyde çözümlenemeyeceği ve müze türlerinin farklılıklarından kaynaklı sorunların olacağı belirtilmektedir (Martin; Marty, *Museum Professionals...*). Bütün bu gelişmeleri bilgi profesyonelleri açısından genelleyecek olursak; bilgi profesyonellerinin bilgi

merkezlerine yönelik rollerinin kesiştiğini ve bu kesişimin daha çok kültürel ürünlere yönelik bilgi yönetimi süreçleri odağında olduğunu söyleyebiliriz (Howard 78).

Müzelerdeki iş süreçleriyle bilgi profesyonellerinin ve bilgibilim alanının kesişme noktalarından biri, eğitimidir. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde bu kesişmenin iki şekilde olduğu anlaşılmaktadır: Bunlardan biri, ziyaretçilerin bilgi okuryazarlığı bilgi ve becerilerini müzedeki bilgi kaynaklarından yararlanırken kullanmalarına bağlı olarak müzelerin hizmetlerini geliştirmeleri ve bu hizmetlerde bilgi yönetimi süreçlerinin etkinlik kazanmasıdır. Diğer kesişim noktası ise müzenin bir eğitim alanı olarak kullanılmasyla öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin müze kullanım becerileriyle birlikte kazandırılmasına yönelik eğitim aktiviteleridir (Marty, *Finding the Skills...*; Roff).

Müzeler kapsamında en az çalışma yapılan kullanıcı grubu olan müze bilgi profesyonelleri, müzelerdeki bilgi sistemlerinin kullanıcı beklentilerine uygun olarak geliştirilmesinde aktif görevler üstlenmektedir. Bu grup aynı zamanda müze bilgi sistemleriyle hizmetlerin geliştirilmesinde de sorumluluklar üstlenebilmektedir. Bu doğrultuda müzelerde görev yapan bilgi profesyonelleri müze bilgi sistemlerinin en etkin ve teknik kullanıcıları olarak müze ziyaretçilerine bu sistemlerle hizmetlerin sunulmasında aktif rol almaktadır (Gilliland-Swetland ve White; Marty, *Meeting User...*). Bu konu da müze bilgi profesyonellerinin kütüphanecilik ve bilgibilim alanıyla ilgili bilgi ve becerileri açısından önem taşıyan bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanyazında müzelerde bilgi teknolojilerinin kullanımıyla ilgili olarak sanal müze uygulamaları da analiz edilmiştir. Bu analizlerde sanal müze uygulamalarının çok yönlü bir müze deneyimi sağladığı vurgulanmıştır. Bu doğrultuda yapılan bir çalışmada, sanal müze uygulamalarının kullanılmasında kültürel miras uzmanları (arkeoloji, tarih gibi alanlar ve müze küratörleri) ile bilgibilim alanı uzmanlarıyla güçlü bir işbirliğine ihtiyaç olduğu belirtilmektedir (Styliani ve diğerleri 526). Çalışmada vurgulanan bu işbirliği sayesinde açık kaynak kodlu bilgi sistemlerinin yapılandırılması ya da bilgi sistemleriyle ilgili karar verme süreçlerinde bilgi profesyonellerinin önemli bir yönlendirici olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Alanyazında, müzecilik alanıyla bilgibilim alanının hangi konularda benzerlik gösterdiği ve gelişen teknoloji olanakları kapsamında kütüphanecilik ve bilgibilim alanındaki hangi konuların müzelerdeki çalışmalarda etkili olabileceği analiz edilmiştir. Bu kapsamda bir araştırmada, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki

üniversitelerde müzecilik ve bilgi iletişim teknolojileriyle bağlantılı eğitim programları incelenmiş ve programlardaki ortak konular belirlenmiştir. Bu konular; bilginin sunumu, bilginin düzenlenmesi ve erişimi, bilgi yönetimi, bilgisayar teknolojileri, dijitalleştirme teknolojileri, etkileşim teknolojileri, bilgi politikası, değerlendirme yöntemleri ve işbirliği girişimleridir. Belirlenen bu konulara müzelerin gelecekte ihtiyaç duyup duymayacakları ilgili tartışma listelerine gönderilen web tabanlı bir anketle ölçümlenmiştir. 2007 yılında yapılan bu araştırma sonucunda, beş yıllık bir sürede bilginin sunumu, bilgi düzenleme ve erişim, bilgi yönetimi gibi geleneksel kütüphanecilik ve bilgibilim konularına ve temel bilgisayar becerilerine olan ihtiyacın azalabileceği belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarında ayrıca dijitalleştirme teknolojileri, bilgi politikaları ve işbirliği girişimlerine yönelik gereksinimin artış göstereceği ve etkileşim teknolojileri ile değerlendirme yöntemlerinin, potansiyel olarak müzelerde kullanılabilecek bilgileri içeren konular olarak görüldüğü ifade edilmiştir (Marty, *Museum Professionals...*).

Müze çalışanlarıyla ilgili bilimsel çalışmaların yanı sıra, çeşitli oluşumların da kurulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri'nde Ulusal Müze Profesyonelleri Ağı'nın (National Emerging Museum Professionals Network) kurulduğu dikkati çekmektedir. Bu girişimin yapmış olduğu araştırmalar, müze profesyonellerinin güncel durumu yansıtması açısından değer taşımaktadır. Örneğin 2016 yılı başında bu girişim tarafından yapılan ve 500'ün üzerinde katılımın olduğu bir anket çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki müze profesyonellerinin görev yaptıkları işi bulmalarında, yükseköğrenim dönemindeki stajların etkili olduğu vurgusu yapılmaktadır (Epps). Bu bilgiler doğrultusunda staj uygulamalarının ve eğitimin müze profesyonellerinin meslek tercihlerinde önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Müzelerde bilgi yönetimi konusunu Türkiye'deki kütüphanecilik ve bilgibilim alanı kapsamında incelediğimizde, konuyla ilgili yapılan çalışmaların oldukça az olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu alanda bilimsel yayın yapan süreli yayınlar incelendiğinde, müzelerde bilgi yönetimi uygulamalarından çok müze kütüphanelerine yönelik tanıtım yazılarının yayımlandığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'de kütüphanecilik ve bilgibilim alanıyla müzelerin bağlantısının genellikle müze kütüphaneleri odağında olduğunu göstermektedir. Ancak son dönemde, müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerini ele alan lisansüstü düzeyde tez çalışmalarının yapıldığı ve konuyla ilgili bir kitabın da yayımlandığı dikkati çekmektedir (Ayaokur, *Müzelerde Bilgi Yönetimi; Müzelerde Bilgi Yönetimi: Sadberk...*). 2014 yılında ise,

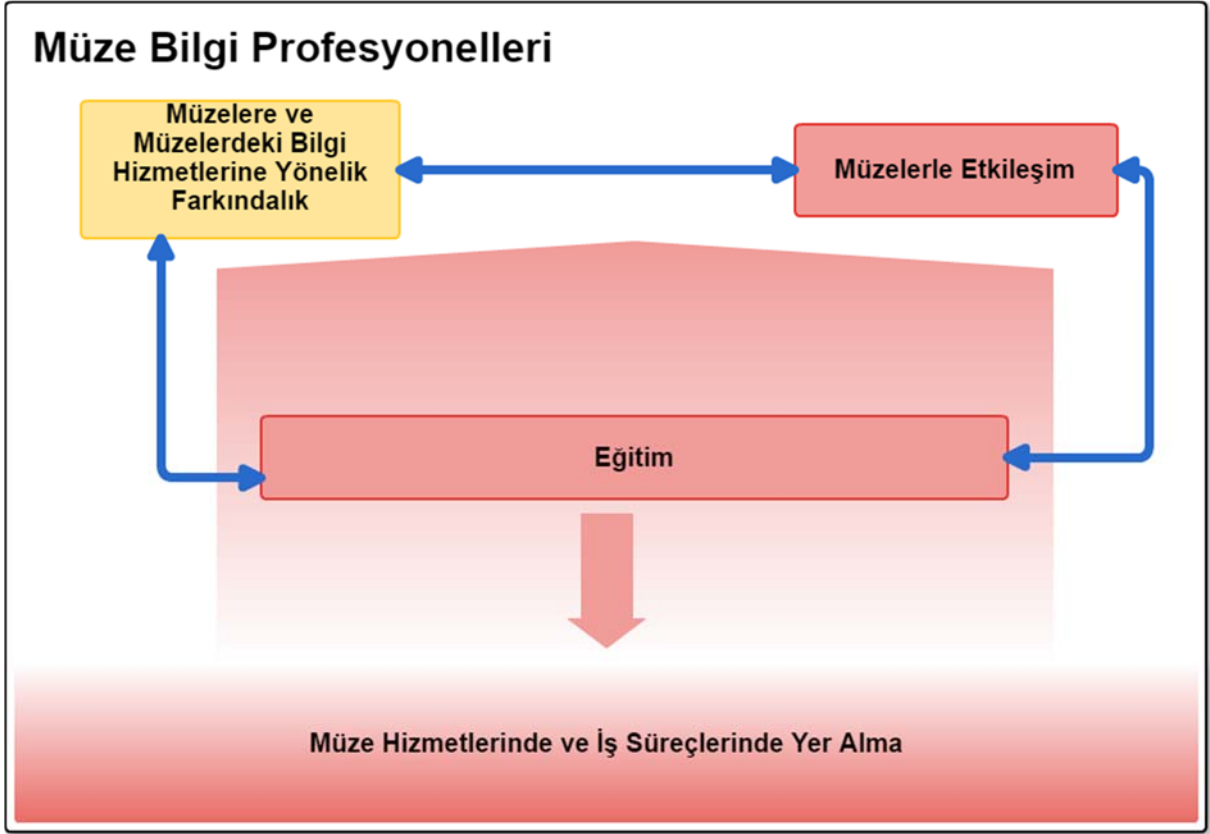
müze koleksiyonları ve bilgi yönetimi süreçleriyle ilgili konular bilimsel etkinliklerde ele alınmıştır (Özel ve Çakmak). Ayrıca müzelerin bilgi yönetim süreçlerine değinen ve nesnelerin sınıflanmasına yönelik öneriler getiren, müze kütüphanelerinin müzelerle katkıları gibi konuları ele alan çalışmalar da dikkat çekicidir (Mollaoğlu; Uralman). Bu çalışmalara ek olarak müzelerde bilginin düzenlenmesi ve bilgi erişim mekanizmalarının gerekliliği, Ankara'daki müzeler örneğinde analiz edilmiş ve müzelerin çoğunlukla bu mekanizmalar açısından eksik olduğu vurgulanmıştır (Özel). Bu çalışmalara ek olarak müzelerde bilgi profesyonellerinin rolleriyle ilgili bir çalışmaya alanyazın taramasında rastlanmazken, Türkiye'de bilgi ve belge yönetimi bölümü eğitim programlarının müzelerde bilgi yönetimi eğitimini de içerecek şekilde yapılandırıldığı dikkati çekmektedir. Bu çerçevede Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü lisans ve yüksek lisans eğitimi programında Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde ise lisans eğitimi kapsamında müzelerde bilgi yönetimi eğitimi verilmektedir (Hacettepe Üniversitesi, "BBY 370", "BBY 631"; Ankara Üniversitesi).

Yöntem

Çalışmada alanyazın incelemesinden hareketle, bilgi ve belge yönetimi alanında müzelerle ilgili eğitim alan öğrencilerin, müzelerde ilgili konularda görev almaya yönelik algılarının ve hazır bulunuşluk düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bilgi profesyoneli adayları olan öğrencilerin konuyla ilgili bakış açıları, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde verilen BBY 370 Müzelerde Bilgi Yönetimi dersini alan öğrenciler kapsamında analiz edilmiştir. Bu amaçla öncelikle araştırma modeli ve araştırma soruları geliştirilmiş, sonrasında ise web tabanlı bir anket ile öğrencilerden veriler toplanmıştır. Ankette yer alan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar ise, içerikleri açısından benzerliklerine göre kategorilere ayrılarak yorumlanmıştır.

Araştırma Modeli ve Araştırma Soruları

Belirlenen amaç çerçevesinde, müzelerde bilgi ve belge yönetimi alanında eğitim almış bilgi profesyonellerinin sahip oldukları donanımla müzelerde çalışmaları ve bu kurumlarda alabilecekleri görevlere yönelik kendilerini yeterli hissetmeleri çeşitli unsurlara bağlıdır. Bu unsurlar, alanyazın taramasından hareketle geliştirilen ve Resim 1'de yer alan araştırma modelinde yer almaktadır.

Resim 1. Müze bilgi profesyonellerinin müze hizmetlerinde ve iş süreçlerinde yer almalarına yönelik düşünceleri

Resim 1’de verilen model incelendiğinde, müze bilgi profesyonellerinin müzelerde görev almalarına yönelik değerlendirmelerinde birbiriyle ilişkili üç unsur etkilidir. Bu unsurlar bireylerin müzelere ve müzelerdeki bilgi hizmetlerine yönelik farkındalıkları, müzelerle etkileşimleri ve müzelerdeki süreçlere yönelik almış oldukları eğitimidir.

Resim 1’de verilen modeldeki bileşenleri ayrıntılandırarak olursak, bireylerin müzelere ve müzelerdeki bilgi hizmetlerine yönelik farkındalıkları, bireylerin kişisel ilgileri ya da müzelerle olan etkileşimleriyle mümkün olabilmektedir. Ayrıca bu farkındalık, bireylerin aldıkları resmi ya da resmi olmayan eğitimlerle de oluşabilmektedir.

Modelde yer alan eğitim unsuru, müze bilgi profesyonellerinin aldıkları eğitimleri ya da daha önceki öğrenmeleri sonucunda ortaya çıkan müze etkileşimi ile bağlantılıdır. Bu eğitim ve etkileşim, müzelerdeki bilgi yönetim süreçlerine yönelik bir farkındalık sağlamaktadır. Bu unsur aynı zamanda bilgi profesyonellerinin müzelerde verilen hizmetlerle ilgili bir olgunluk seviyesine de ulaşarak, söz konusu hizmetlere ve iş süreçlerinde kendilerini görev alabilecek

düzeyde hissetmelerinde etkili olmaktadır. Ayrıca bu durumun da müze bilgi profesyonelleri için yeni eğitim ihtiyaçlarının, yeni etkileşim olanaklarının ve sunulan hizmetlerle ilgili yeni farkındalıkların ortaya çıkmasını sağlaması da mümkündür. Bu nedenle Resim 1’de verilen modelde, müze hizmetlerinde yer almaya dönük düşüncelerden farkındalık, etkileşim ve eğitim konularına yönlendiren bir döngü oluşturulmuştur. Bu da, araştırmada kullanılan modelin sürekliliği açısından önemli görülmektedir.

Çalışmada geliştirilen bu modele dayanarak, bilgi ve belge yönetimi eğitimi donanımıyla bilgi profesyoneli olarak müzelerde görev yapmaya aday olan öğrencilerin, hazır bulunuşluk durumlarının betimlenebilmesi için aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Müzelerde Bilgi Yönetimi (MBY) dersini alan bilgi ve belge yönetimi bölümü (BBY) öğrencilerinin, müzelere yaklaşımları ve müzelerle etkileşimleri nasıldır?
- MBY dersini alan BBY öğrencileri, sahip oldukları donanımla müzelerde hangi iş süreçlerinde görev alabileceklerini düşünmektedir?
- MBY dersini alan BBY öğrencileri, hangi konulardaki (alan içi ve alan dışı) eğitimlerin müzelerde bilgi profesyoneli olarak görev yapmalarında etkili olduğunu düşünmektedir?

Araştırma Alanı, Veri Toplama ve Veri Analizi

Araştırma modeliyle bağlantılı olarak oluşturulan araştırma sorularına yanıt verebilmek için, sorularla ilişkili ve detaylı durumların seçilmesini kapsayan amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılmıştır (Büyüköztürk 9). Veri toplama sürecinde, çalışmamızdaki amaçlarla örtüşen durumların oluşma olasılığının yüksek olduğu öngörülen kitlenin belirlenmesi önemli görülmüştür. Bu kapsamda, analizler, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü’nde lisans eğitiminde 2015-2016 Bahar yarıyılında verilen BBY 370 Müzelerde Bilgi Yönetimi dersini almış ve bilgi profesyoneli olmaya aday olan ve 2017 yılı itibariyle son sınıfta bulunan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Analizlerin bu öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmesinin nedeni, söz konusu öğrenci grubunun aldıkları ders kapsamında konuyla ilgili farkındalıklarının daha yüksek olduğunun varsayılması ve araştırmanın yapıldığı dönemde bu grubun ilgili Bölümün lisans eğitiminde yer alan derslerin önemli bir bölümünü içerik olarak görmüş olmalarıdır. Buna göre veriler, araştırma konusuyla ilgili olarak belirli bir farkındalık düzeyine ve lisans eğitimi olarak benzer donanıma sahip öğrencilerden toplanmıştır. Buradan

hareketle, araştırmada amaçlı örnekleme teknikleri içerisinde yer alan benzeşik örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk 10).

Araştırmada belirlenen konuda nicel verilerin toplanması için beşli likert ölçekli, çoktan seçmeli ve açık uçlu olmak üzere toplam yirmi dokuz sorudan oluşan web tabanlı bir anket geliştirilmiştir. Geliştirilen bu anket, 2015-2016 Bahar yarıyılında seçmeli bir ders olarak verilen BBY370 Müzelerde Bilgi Yönetimi dersini alarak, konuyla ilgili belirli bir farkındalığa sahip olduğu varsayılan öğrencilere elektronik posta, Bölüm Öğrenme Yönetim Sistemi ve Öğrenci Bilgi Sistemi'nden mesaj olarak gönderilmiştir. İlgili dönemde dersi alan öğrenci sayısı 70'tir. Araştırmaya öğrencilerin katılımı gönüllülük esasına göre sağlanmış olup, nesnel değerlendirmeler yapabilmek için yaş değişkeni dışında herhangi bir kişisel veri tutulmamıştır. Geliştirilen web tabanlı anket, belirtilen özellikleri taşıyan öğrencilerin tamamı olan 70 öğrenciye gönderilmiş ve 52 öğrenci tarafından yanıtlanmıştır. Buna göre anketin evreni temsil oranı %74,3'tür. İstatistiksel analiz programlarından IBM SPSS Statistics programında 31 değişkenle tanımlanan verilerin, içsel tutarlılığına yönelik Crombach Alpha değeri 0,89 olarak ölçülmüştür. Bu değer, anket yanıtlarının içsel tutarlılığının yüksek güvenilirlik düzeyinde (0,8 ile 1 arası düzey) olduğunu göstermektedir (Özdamar 633).

Araştırmada demografik veri olarak, öğrencilerin yalnızca yaşlarına ilişkin veri toplanmıştır. Buna göre; öğrencilerin on dokuzu (%36,5) 22, on dördü (%27) 23 ve on dokuzu (%36,5) 24 yaş ve üzerindedir. Bu doğrultuda öğrencilerden toplanan veriler, araştırma modelindeki bileşenlerle bağlantılı olarak ve tanımlayıcı istatistikler, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleriyle sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü lisans programında son sınıfta bulunan ve bir önceki dönemde (üçüncü sınıf bahar yarıyılında) BBY370 Müzelerde Bilgi Yönetimi dersini almış olan öğrencilerin, müzelerde bilgi profesyonellerinin işlevlerine yönelik değerlendirmelerini içeren bulgular, müzelerle etkileşim, müze bilgi hizmetlerine yönelik farkındalık ve eğitim başlıklarıyla sunulmaktadır.

Müzelerle Etkileşime Yönelik Bulgular

Müzelerle etkileşim bileşeni kapsamında öncelikle öğrencilerin bir müzeye ilk kez ne zaman gittikleri sorulmuştur. Elde edilen bulgular, öğrencilerin müzeye ilk gidişlerinin 4 yaş ile 23 yaş arasında değiştiğini göstermiştir. Bu durum öğrencilerin

müzelerle olan fiziksel etkileşimlerinin 19 yıl gibi geniş bir aralığa yayıldığını göstermektedir. Öğrencilerin bir müzeye ilk kez kaç yaşında gittikleriyle ilgili bulgular Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin müzeleri ilk kez ziyaret ettikleri yaş aralıkları

Yaş aralığı	<i>f</i>	%
3-5	2	3,8
6-9	16	30,8
10-13	18	34,6
14-17	10	19,2
18 ve üzeri	6	11,5
Toplam	52	100

Tablo 1’deki bulgulara göre, öğrencilerin üçte ikisine yakını (%65,4) bir müzeye ilk kez 6-13 yaş aralığını kapsayan ilköğretim döneminde gitmiştir. Öğrencilerin yaklaşık %20’si müzelerle ortaöğretim çağında tanışırken, %10’dan fazlası müzeye ilk kez yükseköğrenimleri sırasında gitmiştir. Okulöncesi dönemde müzelerle tanışan öğrenci sayısı ise yalnızca ikidir. Ayrıca bulgularda 8 (6 öğrenci, %11,5) ve 10 yaş (12 öğrenci, %23,1) müzeye ilk kez gidilen yaşlar olarak öne çıkmaktadır. Bulgularda öğrencilerin müzeye ilk kez gitme yaşlarının ortalaması yaklaşık 11’dir.

Bulgularda BBY bölümünde müzelerde bilgi yönetimi dersini almış öğrencilerin, araştırmanın gerçekleştirildiği döneme kadar tahmini olarak kaç kez müzeye gittikleri de belirlenmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Müzeleri tahmini ziyaret sayıları

Tahmini ziyaret sayısı	<i>f</i>	%
4 ve daha az	5	9,6
5-9 kez	14	26,9
10-14 kez	15	28,8
15 ve daha fazla	18	34,6
Toplam	52	100

Tablo 2'deki bulgularda öğrencilerin üçte birinden fazlasının müzeleri ziyaret sayısı, 15 ve üzerindedir. Diğer taraftan öğrencilerin yarısından fazlasının (%55,7) müze ziyaret sayısı, 5 ile 14 arasındadır. Öğrencilerin yaklaşık %10'unun 4 ve daha az sayıda müze ziyaretinde bulunması dikkat çeken bir bulgudur.

Araştırmada bilgi profesyoneli adaylarının müzelerle etkileşimi bileşeni kapsamında son olarak öğrencilerin müze etkinliklerini ve programlarını elektronik ortamdan nasıl takip ettikleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin müze etkinliklerini takip etme şekli

Etkileşim şekli	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Sosyal ağlarda etkinliklerini takip ettiğim müzeler var	25	48,1	27	51,9
E-posta listelerine kayıtlı olduğum müzeler var	3	5,8	49	94,2
Düzenli olarak web sitelerini takip ettiğim müzeler var	8	15,4	44	84,6

Tablo 3'te yer alan bulgular incelendiğinde, öğrencilerin müze etkinliklerini e-posta, sosyal medya veya müzelerin web sitelerinden takip etme durumlarının genel olarak düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak sosyal medya platformlarının (%48,1) bilgi profesyoneli adayları için müze etkinliklerini takip etme konusunda diğer iki platforma göre daha etkili olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır.

Müzelere ve Müzelerdeki Bilgi Hizmetlerine Yönelik Bulgular

Araştırmada, geleceğin bilgi profesyonellerinin müzelere ve müzelerin sundukları hizmetlere yönelik düşünceleri likert ölçekli sorularla analiz edilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin müzelerin sahip oldukları içeriği elektronik ortamda sunmaları ve etkinliklerini duyurularıyla ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular aşağıdaki tablodadır (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin müzelerin etkinliklerini duyurma ve sahip oldukları içeriği elektronik ortamda sunmalarına yönelik düşünceleri

		1	2	3	4	5	\bar{x}	σ
Müzelerin sahip oldukları içeriği elektronik ortamda sunmalarına yönelik eksikliklerinin olduğunu düşünüyorum	<i>f</i>	-	4	18	18	12	3,73	0,910
	%	-	7,7	34,6	34,6	23,1		
Müzelerin etkinliklerini duyurmalarıyla ilgili eksikliklerinin olduğunu düşünüyorum	<i>f</i>	-	3	11	18	20	4,06	0,916
	%	-	5,8	21,2	34,6	38,5		

1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kısmen katılıyorum, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum

Öğrencilerin müzelerin sahip olduğu içeriği elektronik ortamda sunmalarına yönelik düşünceleriyle ilgili bulgularda, yalnızca dört öğrenci, müzelerin bu konuda bir eksikliğinin olmadığını belirtmiş, otuz öğrenci bu yargıya “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” yanıtını (sırasıyla %23,1 ve %34,6) vermiştir. Ayrıca öğrencilerin önemli bir bölümü (%73,1) müzelerin etkinliklerini duyurmalarıyla ilgili eksikliklerinin olduğunu öne süren ifadeye, “katılıyorum” ve “kısmen katılıyorum” (sırasıyla %34,6 ve %38,5) şeklinde cevap vermiştir. Müzelerin etkinliklerini duyurmalarıyla ilgili bir eksikliği olmadığını düşünen öğrenci sayısı yalnızca üçtür.

Bilgi merkezlerinde koleksiyonların web üzerinden sunulmasıyla ilgili konular, bilgi ve belge yönetimi alanında lisans eğitimi alan bilgi profesyonellerinin temel uzmanlık alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bilgi profesyoneli adayları olan son sınıf öğrencilerinin müzelerin koleksiyonlarını web üzerinden sunma konusunda yeterli olup olmadıkları konusundaki görüşleri alınmıştır. Buna göre öğrencilerin yaklaşık yarısı (27 öğrenci, %52), müzelerin bu konuda yetersiz, 23 öğrenci (%44,2) kısmen yeterli, 2 öğrenci ise (%3,8) yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, alanyazında konuyla bağlantılı olarak Ankara'daki 40 müze üzerinde yapılan ve bu müzelerin önemli bir bölümünün koleksiyon yönetim sistemine sahip olmadığını ortaya koyan çalışmayla da (Özel) benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin müze koleksiyonlarının web üzerinden erişilebilirliğiyle ilgili düşünceleri Tablo 5'tedir.

Tablo 5. Öğrencilerin müzelerin koleksiyonlarının web üzerinden sunumuna yönelik düşünceleri

		1	2	3	4	5	\bar{x}	σ
Müze koleksiyonlarının web üzerinden aranabilir/erişilebilir olması gerektiğini düşünüyorum	<i>f</i>	-	2	9	11	30	4,33	0,901
	%	-	3,8	17,3	21,2	57,7		
Müzelerin koleksiyonlarını web üzerinden erişilebilir hale getirmeleri müzelerin kullanımını artırır	<i>f</i>	-	2	7	14	29	4,35	0,861
	%	-	3,8	13,5	26,9	55,8		
Müzelerin koleksiyonlarını web üzerinden erişilebilir hale getirmeleri müzelere yönelik itibarı (o müzenin prestijini) artırır	<i>f</i>	-	1	8	15	28	4,35	0,814
	%	-	1,9	15,4	28,8	53,8		

1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kısmen katılıyorum, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum

Tablo 5'te yer alan oranlar incelendiğinde, öğrencilerin müzelerin koleksiyonlarını web tabanlı sistemler üzerinden sunmalarının olumlu getiriler sağlayacağını düşündükleri görülmektedir. Bu kapsamda öğrencilerin neredeyse %80'i (%21,2 ve %57,7), müzelerin koleksiyonlarını web üzerinden aranabilir ve erişilebilir şekilde sunmalarını bir gereklilik olarak nitelendirmektedir. Ayrıca öğrencilerin %80'inden fazlası müze koleksiyonlarının web üzerinden erişilebilir olmasının, müzenin kullanımını (%26,9 ve %55,8) ve müzelere duyulan itibarı artıracağını (%28,8 ve %53,8) düşünmektedir.

Eğitim ile ilgili Konulara Yönelik Bulgular

Araştırmanın son aşamasında araştırma modelinde yer alan eğitim bileşeni ile ilgili analizlere yer verilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin lisans eğitimlerinin müzelerde görev almalarına yönelik katkıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Öğrencilere bu bileşen kapsamında ilk olarak almış oldukları lisans eğitiminin mezun olduktan sonra bir müzede çalışmayı sağlayabilecek bilgi ve becerileri kazandırıp kazandırmadığına yönelik bir soru sorulmuştur. Bu soruya öğrencilerin yaklaşık %60'ı (31 öğrenci) olumlu yanıt verirken, öğrencilerin üçte birinden fazlası (19 öğrenci, %36,5) kısmen olumlu yanıt vermiştir. Almış olduğu eğitimin mezun olduktan sonra bir müzede çalışabilecek becerileri kazandırmadığını düşünen öğrenci sayısı ise ikidir (%3,8).

Öğrencilerin almış oldukları lisans eğitimi kapsamında müzelerdeki oryantasyon ve eğitim programları ve müze yayınlarına yönelik süreçlerle ilgili değerlendirmelerine yönelik bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrencilerin müzelerde oryantasyon, eğitim ve yayın faaliyetlerine yönelik değerlendirmeleri

		1	2	3	4	5	\bar{x}	σ
Bir müze için oryantasyon programı düzenleyebilirim	f	2	7	18	20	5	3,37	0,971
	%	3,8	13,5	34,6	38,5	9,6		
Bir müzede ziyaretçilere uygun bir eğitim programı düzenleyebilirim (n=51)	f	-	4	9	28	10	3,86	0,825
	%	-	7,8	17,6	54,9	19,6		
Bir müzenin yapabileceği yayınları (broşür, bülten, vb.) tasarlayabilirim	f	2	5	14	13	18	3,77	1,148
	%	3,8	9,6	26,9	25	34,6		

1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kısmen katılıyorum, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum

Tablo 6'daki bulgulara göre öğrenciler kendilerini oryantasyon programı düzenlemeye göre müze eğitimleri ve müze yayınlarını tasarlama konusunda daha yüksek oranda yeterli bulmaktadır. Bulgular genel olarak incelendiğinde, öğrencilerin eğilimlerinin genellikle Likert ölçeğinin "kısmen katılıyorum" ile "katılıyorum" seviyesinde dağıldığı ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan öğrencilerin üçte birinden fazlası (18 öğrenci, %34,6), müze yayınlarının (broşür, bülten gibi) kesinlikle tasarlayabileceğini ifade etmiştir. Bulgulara göre öğrencilerin dörtte üçüne yakını (38 öğrenci, %74,5), müze ziyaretçilerine yönelik müze eğitimlerinin düzenlenmesi konusunda görev alabileceğini düşünmektedir.

Bilgi profesyoneli adaylarının almış oldukları lisans eğitimiyle bağlantılı olarak müze nesnelere tanınmasıyla ilgili konularda bulgular elde edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Öğrencilerin müze nesnelерinin tanımlanmasıyla ilgili düşünceleri

		1	2	3	4	5	\bar{x}	σ
Bir müzedeki müze nesnesini tanımlayabilirim	f	0	2	12	26	12	3,92	0,788
	%	0	3,8	23,1	50	23,1		
Bir müzedeki nesneleri tanımlamak için nesnenin hangi bilgilerine ihtiyaç duyulduğunu belirleyebilirim	f	0	2	8	24	18	4,12	0,808
	%	0	3,8	15,4	46,2	34,6		
Bir müzede hangi tanımlama standardının kullanılması gerektiğini belirleyebilirim	f	0	4	10	23	15	3,94	0,895
	%	0	7,7	19,2	44,2	28,8		
Bir müzedeki nesnelerin tanımlanması için hangi kontrollü sözlüklerin kullanılması gerektiğini (Örneğin Getty terim listeleri gibi) belirleyebilirim	f	1	9	15	21	6	3,42	0,977
	%	1,9	17,3	28,8	40,4	11,5		
Bir müzedeki nesnelere bakarak tanımlama standardının hangi alanlarının kullanılması gerektiğine karar verebilirim	f	0	6	13	25	8	3,67	0,879
	%	0	11,5	25	48,1	15,4		
Bir müze nesnesiyle ilgili kullanım haklarını (lisansları, creative commons, rightsstatements gibi) belirleyebilirim	f	0	6	12	22	12	3,77	0,942
	%	0	11,5	23,1	42,3	23,1		

1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kısmen katılıyorum, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum

Tablo 7’de verilen ortalama değerlerine göre, öğrenciler, müze nesnelерini tanımlayabilme, tanımlama işleminde nesnenin ihtiyaç duyulacak bilgilerinin belirlenmesi ve kullanılabilir tanımlama standardının belirlenmesi konularında diğer konulara göre daha yüksek bir düzeydedir. Bu üç konuda kendini yeterli gören öğrencilerin oranları %70’in üzerindedir. Diğer taraftan öğrenciler, bir tanımlama standardının nesnelere göre hangi alanlarının kullanılması gerektiği ve kullanım haklarının belirlenmesiyle ilgili konularda nispeten daha düşük düzeydedir (sırasıyla 3,67 ve 3,77). Buna karşın her iki konuda da öğrencilerin %60’ından fazlası, kendini yeterli gördüğünü belirtmektedir. Müze nesnelерinin tanımlanması konusunda en düşük ortalama oranına, tanımlama işleminde kullanılan kontrollü sözlüklerde rastlanmıştır. Bu konuda öğrencilerin yarısına yakını kendini yeterli olarak değerlendirmiştir.

Öğrencilerin almış oldukları derslerden ve müze hizmetlerine yönelik farkındalıklarından hareketle, müze koleksiyon yönetim sistemlerinin ve web sitelerinin kullanımına yönelik düşünceleri de alınmıştır. Söz konusu bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin müzelerin koleksiyon yönetim sistemi ve web sayfalarına yönelik düşünceleri

		1	2	3	4	5	\bar{x}	σ
Bir müzenin koleksiyon yönetim sistemini kullanabilirim	f	0	5	13	26	8	3,71	0,848
	%	0	9,6	25	50	15,4		
Bir müze web sayfasını yönetebilirim	f	0	4	12	16	20	4,00	0,970
	%	0	7,7	23,1	30,8	38,5		
Bir müze web sayfasında bulunması gereken bölümleri belirleyebilirim	f	0	2	10	22	18	4,08	0,837
	%	0	3,8	19,2	42,3	34,6		

1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kısmen katılıyorum, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum

Tablo 8'de yer alan bulgulara göre, öğrenciler bir müze web sayfasının yönetimi ve müze web sayfasında bulunması gereken bölümlerin belirlenmesi konusunda iyi düzeydedir. Bunu müze koleksiyon yönetimi sisteminin kullanımı izlemektedir. Oranlara bakıldığında da, öğrencilerin dörtte üçünden fazlası (%76,9) web sayfasında bulunması gereken bölümleri belirleme, üçte ikisinden fazlası (%69,3) web sayfasının yönetimi ve %65,4'ü müze koleksiyon yönetim sisteminin kullanımı konusunda kendilerini yeterli düzeylerde değerlendirmektedir. Hesaplanan aritmetik ortalama değerleri de bu durumu doğrulamaktadır. Öğrencilere müzelerdeki iş süreçlerinden olan sergileme ve dijitalleştirme çalışmalarıyla ilgili de yargılar yöneltmiştir. İlgili bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin sergileme ve dijitalleştirme süreçlerine yönelik değerlendirmeleri

		1	2	3	4	5	\bar{x}	σ
Müzedeki bir serginin planlanmasında rol alabilirim	f	1	3	9	24	15	3,94	0,938
	%	1,9	5,8	17,3	46,2	28,8		
Bir müzedeki dijitalleştirme süreçlerinde rol alabilirim	f	0	1	11	14	26	4,25	0,860
	%	0	1,9	21,2	26,9	50		

1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kısmen katılıyorum, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum

Öğrencilere almış oldukları lisans eğitimine dayanarak yöneltilen yargılar arasında en yüksek orana, dijitalleştirme süreçleriyle ilgili yargıda ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaklaşık %77'si, bir müzedeki dijitalleştirme sürecinde rol alabileceğini düşünürken, yalnızca bir öğrenci kendini bu konuda yetersiz olarak değerlendirmiştir. Öğrencilerin %21'i ise, kısmen dijitalleştirme süreçlerinde yer alabileceklerini belirtmiştir. Diğer taraftan öğrencilerin dörtte üçü, müzedeki bir serginin planlanmasında rol alabileceğini düşünmektedir. Bu konuda da yüksek bir aritmetik ortalama düzeyine ulaşıldığı Tablo 9'da görülmektedir.

Öğrencilerin müzelerde görev yapmaları konusunda almış oldukları Müzelerde Bilgi Yönetimi dersi dışında hangi derslerin gerekli bilgi ve becerileri kazandırdığı ise, araştırmamızda açık uçlu bir soru ile analiz edilmiştir. Öğrenciler bu soruda, bilimsel ve kültürel mirasın dijitalleştirilmesi, bilgiye erişim, bilginin düzenlenmesi ve tanımlanmasıyla ilgili dersler, içerik yönetimi, bilgi merkezlerinin yönetimi, bilgi mimarisi, web tasarımı, kullanıcı arayüz tasarımı, elektronik yayıncılık, toplam kalite yönetimi ve proje yönetimi gibi dersleri sıralamışlardır. Bu bulguların alanyazında da yapılan araştırmalarla (Marty, "Museum Professionals") benzerlik gösterdiği dikkati çekmektedir.

Son olarak öğrencilere açık uçlu bir soru olarak, bir müzede görev yapabilmek için lisans eğitimi dışında hangi konularda eğitime ihtiyaç duyabilecekleri sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin konuyla ilgili yanıtları incelendiğinde, yaratıcı düşünme, etkili iletişim, yabancı dil bilgisi, yaşam boyu ve öğrenmeyi öğrenme becerilerine sahip olan, müze türüne göre farklılık gösterebilecek bir konu olarak sanat tarihi, arkeoloji, tarih, müzecilik ve müze öğretmenliği gibi konuların sıralandığı dikkati çekmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Kültürel bellek kurumlarından biri olan müzeler, sahip oldukları kültürel nesnelere sergileme ve bu nesnelere yönelik bilgileri ortaya çıkarıp, toplumun kullanımına sunmak için çalışmalar yapan ve hizmetler geliştiren kurumlardır. Bu kurumlar, tıpkı diğer bilgi merkezlerinde olduğu gibi, bilgi yönetimi süreçlerini uygulamakta ve toplumla ya da kullanıcıyla etkileşim için teknolojik gelişmeleri yakından takip etmektedirler. Müzelerle ilgili gelişmeler incelendiğinde de, bu kurumların toplumun bir parçası olma işlevlerini yerine getirebilmek için bilgiye ve bilginin sunumuna dayalı hizmetler geliştirdikleri görülmektedir. Söz konusu hizmetlerin sunumu için müzeler, şüphesiz ki kütüphanecilik ve bilgibilim alanının temelini oluşturan konulardan yararlanmakta ve bilgi profesyoneli olarak nitelendirdiğimiz insan gücünü iş süreçlerinin bir parçası haline getirmektedir. Diğer taraftan teknolojinin bilgiye dayalı hizmetlerde önemli bir araç haline gelmesi de müzeleri ve diğer bilgi merkezlerini birbirlerine daha çok yaklaştırmaktadır. Sonuç olarak, müzeler yalnızca sahip oldukları kütüphaneleriyle değil, bir bütün olarak bilgi merkezi işlevini taşımaktadır. Bu kurumlarda görev yapanlar da bilgiyle ilgili hizmetlerin sunulması ve ilgili iş süreçlerinin gerçekleştirilmesini sağlamaktadırlar. Bu bakımdan alanyazında da değinildiği gibi, müzelerde görev yapan çalışanlar aynı zamanda birer bilgi profesyoneli. Ayrıca müzelerde kütüphanecilik ve bilgibilim alanının uzmanlık konularına da özellikle karar verme süreçlerinde ihtiyaç duyulduğu, bu doğrultuda müzelerde bu alanın donanımına sahip insan gücünden müze kütüphanelerinin dışında da yararlandığı, alanyazında belirtilmektedir. Üniversitelerin BBY bölümlerinin eğitim programlarının müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerini içerecek derslerle yapılandırıldığı ifade edilmektedir. Bu gelişmelere karşın, alanyazında, müzelerdeki bilgi profesyonellerini ve rollerini inceleyen çalışmaların sayısının oldukça az olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de müzecilik alanında kültürel mirasın korunması ve erişime sunulması bağlamında önemli girişimlerde bulunulmakta ve kültür envanterinin oluşturulması için önemli projeler ve çalışmalar yürütülmektedir. Ancak bu çalışmaların dışında müzelerdeki bilgi profesyonellerine yönelik çalışmalar, uluslararası alanyazında olduğu gibi Türkiye’de de az sayıdadır. Ayrıca konunun kütüphanecilik ve bilgibilim alanıyla ilgili boyutunda, Türkiye’de bilimsel alanyazının oluşmasına katkı sağlayan kütüphanecilik ve bilgibilim dergilerinde çoğunlukla müze kütüphanelerinin tanıtımı şeklinde ele alındığı görülmektedir. Son dönemde ise Türkiye’de müzelerde bilgi yönetimine yönelik

çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinin de ders programlarını yeniden yapılandırmaları, müzelerdeki bilgi yönetimi süreçleriyle ilgili bilgi ve becerilerle donatılmış insan gücünün ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Müzeler ayrıca BBY bölümlerinin staj programlarında da yer almaya başlamıştır. Bu durum Türkiye'deki kütüphanecilik ve bilgilendirme alanının konuyla ilgili farkındalığının arttığını ortaya koyan önemli bir gösterge olarak nitelendirilebilir.

Bu çalışmada Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimi alan ve bilgi profesyoneli adayları son sınıf öğrencilerinin müzelerde görev almaya yönelik düşünceleri ve müzelerle hangi konularda katkı sağlayabilecekleri araştırılmıştır. Bu doğrultuda, müzelerdeki süreçlere yönelik farkındalıkları açısından, BBY370 Müzelerde Bilgi Yönetimi dersini 2015-2016 Bahar yarıyılında alan ve lisans eğitimlerinin son sınıfındaki dersleri alan öğrenciler örnekleme alınmıştır. Bu öğrencilere müzelerle etkileşim, müzelerin bilgi hizmetlerine yönelik farkındalık ve aldıkları eğitimle ilgili otuz soruluk web tabanlı bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarında, öğrencilerin müzelerle etkileşimlerinin farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin müzelerle ilk etkileşimleri, okulöncesi dönem ile üniversite dönemi yaş aralığını kapsayan geniş bir aralıkta gerçekleşmiştir. Ayrıca öğrencilerin ilk müzeye gidiş yaşlarının ortalaması 11 civarındadır. Bu bulgu, öğrencilerin ilköğretim dönemine denk gelmekle birlikte, müzelerle etkileşim açısından yüksek bir yaş olarak nitelendirilebilir. Öğrencilerin üçte birinin, müzeleri 15'den fazla sayıda ziyaret ettiğini belirtmesi de öğrencilerin müzelerle olan etkileşimleri açısından bir olumsuzluk olarak nitelendirilebilir. Öğrencilere göre müze etkinliklerinin takibinde sosyal medya, önemli bir araçtır.

Müzelerle ve bilgi hizmetlerine yönelik farkındalıklarıyla ilgili sonuçlarda, öğrencilerin müzeleri sahip oldukları içeriği elektronik ortamda sunma konusunda kısmen yetersiz buldukları, etkinliklerin duyurulması konusunda da daha fazla iyileştirmeye ihtiyaç olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilere göre, müzelerin koleksiyonlarının web üzerinden erişilebilirliğinin sağlamaları konusunda iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin almış oldukları bilgi ve belge yönetimi bölümü lisans eğitiminden hareketle, müzelerde görev alıp alamayacaklarıyla ilgili sonuçlar, öğrencilerin yüksek oranda olumlu bir yaklaşımda olduklarını göstermiştir. Bu doğrultuda araştırmamızda, öğrencilerin müzelerde web arayüzlerinin yönetimi,

dijitalleştirme süreçleri, sergilerin planlanması, nesnelere tanımlanmasıyla ilgili standartların belirlenmesi, nesnelere tanımlanmasında gerekli olabilecek üstveri alanlarına karar verilmesi konularında daha fazla destek olabilecekleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan oryantasyon programı düzenleme veya eğitim programı planlama gibi süreçlerde ve müzelere yönelik terim listelerinin kullanımı gibi konular, öğrenciler tarafından daha az oranda katkı verilebilecek alanlar olarak gösterilmiştir. Öğrencilerin bu alanlarda müzelere insan kaynağı olarak destek verebilmelerinde ise müzelerde bilgi yönetimiyle ilgili lisans derslerinin yanı sıra bilgi erişim, bilginin düzenlenmesine yönelik dersler, kültürel mirasın dijitalleştirilmesi, elektronik yayıncılık, web tasarımı, bilgi mimarisi, bilgi merkezlerinin yönetimi gibi bilginin alanının hem teknik hem de yönetim konularına ihtiyaç duydukları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bilgi profesyoneli olarak müzelerde görev alma süreçlerinde, müze türlerine göre farklı uzmanlık alanlarına yönelik bilgi ve becerilerle, müzecilik eğitimi, etkili iletişim becerileri ve öğrenmeyi öğrenme becerileri öne çıkmaktadır.

Çalışmamızda elde edilen sonuçlar, birer bilgi profesyoneli adayları olan bilgi ve belge yönetimi bölümü öğrencilerinin müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerine farklı açılardan katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında teknolojik gelişmelerin önemli bir etkisi bulunmakta, her ne kadar farklı bilgi kaynaklarına sahip olsalar da, müzeler, kütüphaneler ve arşivlerin belirli konularda yakınsamalarını sağlamaktadır. Bu yakınsama sonucunda, müzelerdeki bilgi yönetimi süreçlerinde kütüphanecilik ve bilginin alanının uzmanlık bilgilerine de hem teknik hem de süreç yönetimi konularında ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu bilgi ve beceriler, üniversitelerin güncellenen ders programlarıyla ve staj olanaklarıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Burada önemli olan, müzelerde kütüphanecilik ve bilginin alanı mezunlarının geleneksel anlamda sadece müze kütüphanelerinde değil, aynı zamanda modern müzecilik uygulamalarında da yer alabilecek donanıma sahip olduklarının bilinciyle hareket edilmesidir. Ayrıca bu donanımla birlikte müzeler kültürel miras kapsamında bilgi odaklı hizmetlerin üretilmesinde farklı alanlardaki bilgi ve becerileri birleştiren bir yapıya dönüşmektedir.

Son olarak, hem müzecilik hem de kütüphanecilik ve bilginin alanı açısından bir değerlendirme yapacak olursak, müzeler kültürel miras ürünlerinin yönetimi konusunda kütüphaneler ve arşivlerle birlikte bir sektörü oluşturmaktadır. Bu sektör içerisinde bilgi profesyonellerinin sahip oldukları

donanımın yanı sıra, müzelere yönelik farkındalıkla da hareket edilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda müzelerde bilgi yönetimi süreçlerinin yalnızca kullanılan teknoloji, bilgi sistemleri veya kullanıcı açılarından değil, bilgi profesyonelleri açısından da araştırılmasına ve konuyla ilgili daha fazla çalışmanın yapılmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

Altunbaş, Aysun ve Çiğdem Özdemir. “Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Ülkemizde Müzeler” 2012 Web. 12 Mart 2017.

Ankara Üniversitesi. 2015-2016 Bahar Dönemi Ara Sınav Programı. Web. 17 Şubat 2017.

Ayaokur, Alev. *Müzelerde Bilgi Yönetimi*. Ankara: VEKAM, 2014.

---. *Müzelerde Bilgi Yönetimi: Sadberk Hanım Müzesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2014.

Bakhshi, Hasan ve David Throsby. *Culture of Innovation: An Economic Anaylsis of Innovation in Arts and Cultural Organizastions*. London: NESTA, 2010. Web. 17 Şubat 2017.

Büyüköztürk, Şener. “Örnekleme Yöntemleri” 2012. Web. 10 Şubat 2017.

Coburn, Erin ve Murtha Baca. “Beyond the Gallery Walls: Tools and Methods for Leading End-Users to Collections Information.” *Bulletin of the Association for Information Science and Technology* 30.5 (2004): 14-19.

Cunliffe, Daniel, Efmorphia Kritou, ve Douglas Tudhope. “Usability Evaluation for Museum Web Sites.” *Museum Management and Curatorship* 19.3 (2001): 229-252.

Çakın, İrfan. “Bilgi Profesyonellerinin Eğitiminde Yeniden Yapılanma: Hacettepe Üniversitesi Örneği.” *Türk Kütüphaneciliği* 14.1 (2000): 3-17.

Dyson, Mary C., ve Kevin Moran (2000). “Informing the Design of Web Interfaces to Museum Collections.” *Museum Management and Curatorship* 18 (2000): 391-406.

Epps, Michelle. “Emerging Museum Professionals Survey Preliminary Results.” 2016 Web. 12 Nisan 2017.

- Gilliland-Swetland, Anne ve Layna White. (2004). "Museum Information Professionals As Providers and Users of Online Resources." *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology* June/July (2004): 23-26.
- Goldman, Kate Haley ve David Schaller. (2004). "Exploring Motivational Factors and Visitor Satisfaction in On-Line Museum Visit." *Museums and the Web* 2004 Web. 16 Şubat 2017.
- Hacettepe Üniversitesi. BBY 370 Müzelerde Bilgi Yönetimi. Web. 16 Şubat 2017.
- Hacettepe Üniversitesi. BBY 631 Müzeler ve Bilgi Yönetimi. Web. 16 Şubat 2017.
- Hamma, Kenneth. "The Role of Museums in Online Teaching, Learning, and Research." *First Monday* 9.5 (2004). Web. 14 Nisan 2017.
- Howard, Katherine. *Educating Cultural Heritage Information Professionals For Australia's Galleries, Libraries, Archives and Museums: A Grounded Delphi Study*. Doktora Tezi. Queensland University of Technology, Avustralya, 2015.
- Kidd, Jenny. "Enacting Engagement Online: Framing Social Media Use for the Museum." *Information Technology and People* 24.1 (2011): 64-77.
- Koot, Geert-Jan. "Museum Librarians as Information Strategists." *International Journal of Special Libraries* 35.4 (2001): 248-258.
- Martin, Robert S. "Intersecting Missions, Converging Practice." *RBM: A Journal of Rare Books, Manuscripts and Cultural Heritage* 8.1 (2007): 80-88.
- Marty, Paul F. "So You Want to Work in a Museum? Guiding the Careers of Future Information Professionals in Museums." *Journal of Education for Library and Information Science* 46 (2005): 115-133.
- . "Finding the Skills for Tomorrow: Information Literacy and Museum Information Professionals." *Museum Management and Curatorship* 21.4 (2006): 317-335.
- . "Meeting User Needs in the Modern Museum: Profiles of the New Museum Information Professional." *Library & Information Science Research* 28.1 (2006): 128-144.
- . "Museum Professionals and the Relevance of LIS Expertise." *Library & Information Science Research* 29.2 (2007): 252-276.

- . "Information Professionals in Museums." *Museum Informatics: People, Information, and Technology in Museums*. Ed. Paul F. Marty ve Kathrine Burton Jones. New York: Routledge, 2008. 269-274.
- . "My Lost Museum: User Expectations and Motivations for Creating Personal Digital Collections on Museum Websites." *Library & Information Science Research* 33.3 (2011): 211-219.
- Marty, Paul F. ve Michael Twidale. "Lost in Gallery Space: A Conceptual Framework for Analyzing the Usability Flaws of Museum Web Sites." *First Monday* 9.9 (2004). Web. 13 Mayıs 2017.
- Marty, Paul F., W. Boyd Rayward, ve Micheal Twidale. "Museum Informatics." *Annual Review of Information Science and Technology* 37 (2003): 259-294.
- Mason, Richard O. "What is an Information Professional?." *Journal of Education for Library and Information Science* 31.2 (1990): 122-138.
- Mollaoğlu, R. Neslihan. "Müze Kütüphaneleri ve Müze Bilgi Ortamına Katkıları." *Türk Kütüphaneciliği* 21.3(2007): 304-334.
- Okan, Berna. "Günümüzde Müzecilik Anlayışı." *Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi* 9 (2015): 187-198.
- Özdamar, Kazım. *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 1*. Eskişehir: Pegem, 2004.
- Özel, Nevzat. "Müzelerde Bilginin Düzenlenmesi ve Erişime Sunulması: Ankara'daki Müzelere Yönelik Bir Araştırma." *DTCF Dergisi* 56.1 (2016): 177-209.
- Özel, Nevzat ve Tolga Çakmak (Yay. haz.). *Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı*. Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği, 2016.
- Padilla-Melendez, Antonio ve Ano Rosa Aguila-Obra. Web and Social Media Usage by Museums: Online Value Creation. *International Journal of Information Management* 33.5 (2013): 892-898.
- Reed, Patricia Ann ve Jane Sledge, "Thinking About Museum Information." *Library Trends* 37.2 (1988): 220- 231.
- Roff, Sandra. "Visualizing History: Using Museum Skills to Teach Information Literacy to Undergraduates." *College & Undergraduate Libraries* 18.4 (2011): 350-359.

Styliani, Sylaiou ve diğeri. "Virtual Museums, a Survey and Some Issues for Consideration." *Journal of Cultural Heritage* 10.4 (2009): 520-528.

Uralman, N. Hanzade. "21. Yüzyıla Girerken Bir Bilgi Kurumu Olarak Müze." *Bilgi Dünyası* 7.2 (2006): 250-266.